

KAKO RASPAKOVATI BADJUOVE SVETOVE?

(Vladimir Tasić: *Svetovi Alena Badjua – Matematika, poetika, politika, Adresa, Novi Sad, 2011*)

Bez sumnje u iskrenost doslednog levičarenja Slavoj Žižeka i Alena Badjua, teško je otrgnuti se utisku da je upravo ono njihov najefikasniji marketinški trik. Planetarna popularnost dvojice filozofa može se porediti sa popularnošću filmskih zvezda, a razlog za nju je površna recepcija obeležena nostalgičnošću, romantičarskim buntom, utopijskom humanošću ili krajnjim očajem. Jedno od objašnjenja, koje nam se čini izvesnim i razumnim, za toliku popularnost je činjenica da publici, u najširem mogućem značenju, imponuje antikapitalistička retorika, jer je dovoljno moćna da nas oslobodi odgovornosti, uzdigne na nivo žrtve i time pruži izvesno zadovoljstvo. Međutim, problem koji takva recepcija stvara je neizbežno uproščavanje i davanje prednosti političkom aktivizmu nad teorijom, a za to su i pomenuti autori delimično zaslužni. Konkretno, Alen Badju je opravdano stekao veliki broj pristalica u Srbiji za vreme NATO bombardovanja 1999. godine, kada je organizovao protestni skup i tom prilikom pročitao tekst *O ratu protiv Srbije*.¹ I pored toga što mu mnogi pripisuju titulu najvećeg živog savremenog filozofa, na srpskom jeziku, pored kratkog teksta *4. Maja 1968*, objavljenog u Ediciji Jugoslavija, i još nekoliko tekstova u periodici, nije objavljena nijedna njegova knjiga. Dakle, to nas samo može navesti na zaključak da postoji mnogo veće interesovanje za Badjua, političkog aktivistu, nego za Badjua, filozofa i matematičara, pa su i kvalifikacije njegovog rada izraz političkih, a ne naučnih simpatija.

U kontekstu takvog stanja pojava Tasićeve studije *Svetovi Alena Badjua – Matematika, poetika, politika* čini nam se značajnom, jer daje pregled, tumačenje i ocenu Badjuovog filozofskog rada, koji je gotovo nespojiv sa njegovim političkim stavovima. Iako se Tasić u studiji ne bavi Badjuovim političkim aktivizmom, koristi priliku da skrene pažnju na nespojivost njegove teorije i prakse: *Uprkos izvesnim simpatijama prema Badjuovim političkim stavovima i aktivizmu (koji nema očigledne veze sa teorijom), moram ukazati i na ono što mi se čini problematičnim* (str. 100).

Ne želeći da umanjimo značaj Tasićeve knjige, već da ukažemo na njene prednosti, imajući u vidu gorepomenute okolnosti u kojima se pojavljuje, čini nam se da bi ona sasvim opravdano mogla nositi podnaslov *Badju za početnike*. Pedagoškom odgovornošću Tasić je pred nama raspakovao Badjuov nimalo jednostavan, a često i problematičan filozofski sistem, više puta se vraćao na ista mesta, podsećao na njihov značaj i ukazivao na slepe ulice u koje je sam Badju zašao. Da nema te odgovornosti, cela stvar bi bila neupo-

¹ Badjuov tekst *O ratu protiv Srbije*, u prevodu Radomana Kordića, objavljen je u časopisu *Treći program*, broj 131/132, 2006.

redivo lakša, ali ovako je Tasić bio prinuđen da kombinuje dijahronijski i sinhronijski pristup predmetu. S jedne strane, on prikazuje evoluciju Badjuove matematizovane filozofije, a s druge, o njegovoj filozofiji govori kao o završenom sistemu. Tasićevo komentarisanje Badjuovih aporija čini udžbenički karakter i sistematičnost teksta uzbudljivim, koliko to jedan naučni tekst može biti, i kritički šaljivim. Na primer: *Definicija je iznenađujuća i moram priznati da o logici na kojoj počiva mogu samo da nagađam* (str. 83). Ili: *Čini mi se da su na ovom mestu veze sa matematikom rastegnute do granice izdržljivosti* (str. 84). Ili: *Ne znam da li je ova maštarija ostvariva [...]. Videćemo da su Badjuovi prelasci sa ontološkog mišljenja na primere iz sveta ljudskih tela prilično misteriozni* (str. 87). Ili: *Takvo masiranje logike omogućeno je [...]* (str. 105). Na osnovu ovih nekoliko primera lako je prepoznati Tasićev esejistički stil, kojim se bez banalizacije smrtno ozbiljna tematika čini pristupačnom i čitljivom.

Ključno mesto za razumevanje Badjuovog filozofskog sistema je njegova matematizacija, odnosno svođenje ontologije na teoriju skupova. Zbog toga Tasić više puta tokom svoje kritičke rekonstrukcije Badjuovog sistema skreće pažnju da se *Badjuovi najvažniji teorijski radovi oslanjaju [...] na tezu da je matematika vrsta neposrednog mišljenja o biću kao biću; u matematici, po Badjuu, nema mesta za neobuzdanu igru tumačenja* (str. 13–14). Međutim, izgleda da se Badju ne pridržava u potpunosti sopstvene ideje, pa svaki put kada zapadne u logički nezgodnu poziciju, on pribegava *neobuzdanoj igri tumačenja*. Na takvim mestima Tasić u svojoj studiji od interpretatora i tumača postaje kritičar ili jednostavno diže ruke od uzaludnog logičkog natezanja. Iako je problematičnih mesta mnogo, Tasić ipak dijagnostifikuje globalni Badjuov problem – njegovo razgranato interesovanje za matematiku, politiku i umetnost što dovodi do kombinovanja raznorodnih elemenata koji se ne mogu čitati u okviru jednog sistema na isti način – *mešanje mateme i poeme otežava čitanje u strogo-matematičkom modalitetu na koji se, međutim, Badju neprestano poziva* (str. 16).

Pored govora o specifičnom kombinovanju matematike i filozofije i svođenju ontologije na teoriju skupova, Tasić kao ključnom mestu za razumevanje Badjuovog rada dosta pažnje posvećuje formalizaciji u kontekstu etike, politike i umetnosti. Najprostije rečeno, formalizacija nekog sistema je nužno zlo i kao takva je nepotpuna, jer joj uvek nešto izmiče i iza sebe ostavlja „prazna mesta“ koja su povod za novu formalizaciju. U kontekstu umetnosti to se odražava kao inovacija, većito traganje za novim formama; umetnost treba *da upisuje ono što se ipak može upisati, da neprestano prezentira iako je svesna nemogućnosti totalne (re)prezentacije događaja* (str. 31–32). Na etičkom planu formalizacija postaje ideja „istrajavanja-uprkos“, odnosno istrajavanja uprkos nemogućem. Bitno je naglasiti da formalizacija nije isto što i želja da sve bude formalizovano, jer to vodi u totalizaciju, a *Badju u želji za totalizacijom vidi „koren Zla“* (str. 35). Upravo zbog toga je formalizacija beskonačan proces, jer stalno ostaju „neupisana mesta“, koja su predmet neke buduće formalizacije, a rezultat je razbijanje hegelovskog Jednog, „skupa svih skupova“.

Poput Rolana Barta, koji negira postojanje referencijalnosti jezika književnog teksta, Badju govori o autonomiji i nemimetičnosti matematičkog jezika. Dakle – *matematički tekst ne označava ništa* (str. 80). Pošto Badjuovi tekstovi obiluju primerima iz stvarnosti, logično je zapitati se o mogućnosti navođenja primera za nešto što nema veze sa stvarnošću. To postaje u Tasićevoj studiji jedno od ključnih pitanja – *Kakav je logički status diskursa u kojem se ontološko mišljenje, matematičko mišljenje koje nema referencu i nema*

odnos sa stvarnošću, neprestano meša sa oznakama konkretnih bića kao „Staljin“ i „Lotreamon“? (str. 137) Odgovor na problematično pitanje Badjuovih primera ne može se tražiti u polju logičkog već estetskog i stilskog statusa diskursa. Naime, za Badjua *primeri su metafore. Ono što bi sa jednostrano-matematičke tačke gledišta izgledalo kao slabost ili čak nevernost – pozivanje na metaforu i poeziju u odsudnim trenucima argumenta – Badju proglašava za vrlinu* (str. 144). Dakle, to je onaj globalni problem koji otežava čitanje Badjua – mešanje mateme i poeme.

Pored navedenih elemenata, koji nam se čine ključnim u studiji, Tasić dosta pažnje posvećuje poreklu Badjuove ontologije kao teorije skupova, imenovanju, teoriji forsinga, generičkim procedurama istine.

Na jedan način ova Tasićeva knjiga dolazi malo preuranjeno za srpsko tržište, jer na njemu ne postoje, kao što rekosmo, prevodi Badjuovih dela, pa su *Svetovi Alena Badjua* za većinu potencijalnih čitalaca izvor informacija „iz druge ruke“. S druge strane, ova knjiga se pojavljuje tačno na vreme, a možda i sa izvesnim zakašnjenjem, kako bismo pored Badjua, političkog aktiviste, upoznali i Badjua, filozofa.